

Trenden er brutt – færre skifter parti

Færre velgere skifter parti nå enn før, viser ferske tall fra valgundersøkelsen. I alt 39 prosent endret standpunkt fra stortingsvalget i 2005 til 2009. De største vandringene finner sted mellom partier som ligger ideologisk nær hverandre. SV taper mest til Arbeiderpartiet, og FrP taper mest til Høyre. De største velgerovergangene gikk fra Venstre til Høyre og mellom regjeringspartiene. Undersøkelsen viser et annet mønster for flere av partiene enn det valgdagsmålingene viste.

Bernt Aardal, Ingvild Stakkevold Reymert og Stine Renate Otterbekk

De første resultatene fra den store valgundersøkelsen som er gjennomført av Institutt for samfunnsforskning (ISF) og Statistisk sentralbyrå (SSB) er nå klare (se tekstboks side 29). Undersøkelsen omfatter velgere som er intervjuet både i 2005 og 2009, og gir et sikrere grunnlag for å måle velgervandringer enn undersøkelser basert på erindring av tidligere stemmegivning. I tillegg er valgdeltakelsen kontrollert mot det offisielle valgmanntallet.

Valgdagsmålingene som ble offentliggjort like etter valget, bygger i motsetning til denne valgundersøkelsen på erindring om tidligere stemmegivning. Dette gir betydelig feilkilder. Vårt panelmateriale viser at 35 prosent av de spurte gir «feil» svar om sin stemmegivning i 2005. For eksempel er det bare 57 prosent av de som stemte FrP i 2005, som oppgir samme parti når de i 2009 blir spurt om sin stemmegivning i 2005.

På samme måte som i tidligere undersøkelser finner vi de største feilkildene blant dem som satt hjemme. Bare 26 prosent av hjemmesitterne i 2005 vedkjenner seg – eller husker – dette i 2009.

Mindre velgervandring enn på 20 år

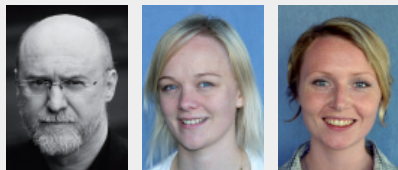
Tar vi med vandringene både mellom partiene og inn og ut av hjemmesittergruppen, skiftet 39 prosent av velgerne standpunkt fra 2005 til 2009, slik tabell 1 viser. Dette er 8 prosentpoeng lavere enn for perioden 2001-2005. Holder vi oss bare til de som stemte ved begge valg, er tallene henholdsvis 31 prosent for perioden 2005-2009 og 40 prosent for perioden 2001-2005. For første gang på 20 år brytes dermed trenden med stadig større velgervandringer.

De individuelle overgangene bekrefter det mønster vi kan lese ut av de offisielle valgresultatene. Mens endringene i samlet oppslutning for de enkelte partiene ved valget i 2005 var 18,8 prosent, var de 6,8 prosent i 2009. Men selv om velgervandringene er lavere enn ved foregående valg, er det fortsatt flere som er på vandring nå enn det var før 1985.

Tabell 1. **Andel som har skiftet standpunkt fra ett valg til det neste. 1965-2009. Prosent**

	Vandringer mellom partier og hjemmesittere	Vandringer bare mellom partier
1965-1969	24	18
1969-1973	32	25
1973-1977	31	24
1977-1981	31	19
1981-1985	29	26
1985-1989	38	30
1989-1993	44	32
1993-1997	43	33
1997-2001	44	37
2001-2005	47	40
2005-2009	39	31

Kilde: Valgundersøkelsene, Institutt for samfunnsforskning og Statistisk sentralbyrå.

Bernt Aardal er forsker I ved Institutt for samfunnsforskning og professor II ved Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo. (bernt.aardal@samfunnsforskning.no)

Ingvild Stakkevold Reymert (midten) er masterstudent i statsvitenskap og vitenskapelig assistent ved Institutt for samfunnsforskning. (ingvild.s.reymert@samfunnsforskning.no)

Stine Renate Otterbekk er master i statsvitenskap og vitenskapelig assistent ved Institutt for samfunnsforskning. (stine.renate.otterbekk@samfunnsforskning.no)

Tabell 2 viser de individuelle velger-
vandringene i detalj. Prosentbere-
gningen er basert på alle som var med i
undersøkelsen både i 2005 og i 2009.
Følger man diagonalen fra øverst i
venstre hjørne til nederst i høyre hjør-
ne, finner man andelen som har holdt
fast ved sitt standpunkt fra 2005, altså
andelen stabile eller lojale velgere.

Bare 4 prosent av velgerne satt
hjemme både i 2005 og 2009. Dette
er omtrent som ved tidligere valg (6
prosent i 2005). Ser vi på alle som
ble trukket ut til undersøkelsen, også
de som ikke er intervjuet, er tallet litt
høyere, men ikke høyere enn 11 pro-
sent (det samme som i 2005). Stabil
hjemmesitting er med andre ord ikke
noe stort problem i Norge.

Mest lojale mot Ap og Høyre ...

Ser vi på hvordan de som stemte i
2005 oppførte seg fire år senere, var
det høyst stabilitet hos Arbeiderpar-
tiet og Høyre. For begge var 73 pro-
sent av velgerne trofaste (se tabell 3).
For Arbeiderpartiet er dette litt lavere
enn i 2005 (78 prosent), men klart
bedre enn i 2001 da bare 56 prosent
av de tidligere velgerne holdt fast på partiet.

Valget i 2001 var som man vil huske, det dårligste valget siden 1924 for Arbei-
derpartiet. Valget i 2005 var Høyres dårligste valg noensinne. Andelen lojale
velgere var da på et lavmål med 51 prosent. Lojaliteten i 2009 på 73 prosent

Tabell 2. Personer med stemmerett i 2005, etter stemmegivning i 2005 og 2009. Prosent (såkalt grandtotal)¹

Parti 2005	Parti 2009										
	I alt	Rødt	SV	Ap	V	KrF	Sp	H	FrP	Andre	Stemte ikke
I alt	100,0	1,2	8,6	29,9	3,9	4,3	6,2	18,4	15,8	0,7	11,2
Rødt	1,6	0,7	0,6	0,3	0	0	0	0	0	0	0
SV	9,9	0,1	5,7	1,6	0,3	0	0,6	0,6	0,1	0,2	0,7
Ap	28,1	0	0,7	20,4	0,6	0,1	0,4	1,6	1,9	0	2,3
V	6,2	0	0,1	1	1,9	0,1	0	1,9	0,3	0	0,9
KrF	5,1	0	0	0,1	0,1	3,5	0	0,6	0,4	0	0,3
Sp	7,2	0,1	0	1,4	0,1	0,1	4,6	0	0,3	0	0,4
H	13,3	0	0,1	1	0,3	0	0	9,7	1,4	0	0,7
FrP	16,2	0,1	0,3	1,6	0,3	0,3	0,1	2,5	9,4	0,2	1,4
Andre	1,2	0	0,1	0,1	0	0,1	0	0	0,3	0,4	0,1
Stemte ikke	11,2	0	0,9	2,2	0,3	0	0,4	1,6	1,6	0	4,2
Antall svar	690	8	59	206	27	30	43	127	109	4	77

¹ Bare personer som var med både i 2005- og 2009-undersøkelsen, og som oppga stemmegivning, er tatt med i tabellen. N = 690.

Kilde: Valgundersøkelsen 2005 og 2009, Institutt for samfunnsforskning og Statistisk sentralbyrå.

Arbeiderpartiet.no

Kristelig Folkeparti

representerer derfor en markant økning for Høyre. Fremskrittspartiets stabilitet er bare 58 prosent, men dette er omtrent på samme nivå som i 2005 (61 prosent).

... minst mot Venstre

Den suverent laveste andelen lojale velgere finner vi i Venstre. Bare 30 prosent av Venstres velgere fra forrige valg holdt fast ved partiet i 2009. Hele 30 prosent skiftet til Høyre, mens 17 prosent gikk til Arbeiderpartiet. Venstre hadde også større tap til hjemmesitterne enn de andre partiene.

Hvis vi snur prosentueringsretningen, kan vi se nærmere på hvor partienes velgere i 2009 kom fra. For Kristelig Folkeparti ser vi at partiet i liten grad har klart å kompensere frafallet av velgere med tilgang på nye. Gamle velgere utgjør hele 80 prosent av velgerskaren i 2009 (se tabell 4). For de øvrige partiene varierer bildet en del. Nær halvparten av Høyres velgere stemte ikke på Høyre ved forrige valg. For FrP var det 40 prosent som ikke stemte på partiet forrige gang.

Nettovandringer

Velgervandringerne går i høyeste grad begge veier. Partiene både mister og vinner velgere fra hverandre. Det er derfor nødvendig å se på nettoendringene for å få et fullstendig bilde. Ettersom partiene har ulik størrelse, må vi foreta beregninger med utgangspunkt i den såkalte grandtotalen, det vil si de som hadde stemmerett både i 2005 og 2009, og som er med i vårt panel. Tabell 5 viser en oppsummering av nettoovergangene. Tabellen leses horisontalt, rad for rad.

Rødt vinner ikke på opposisjon

Partiet Rødt hadde et nettotap av velgere til SV på -0,5 prosentpoeng og Arbeiderpartiet på -0,3 prosentpoeng, mens det hadde en liten nettogevinst av velgere fra FrP og Sp. For de øvrige partiene er det balanse i regnskapet. Det er bemerkelsesverdig at Rødt ikke har klart å vinne velgere – verken fra SV eller Ap etter en periode der begge disse partiene har sittet med regjeringsansvaret. Rødt har med andre ord ikke klart å utnytte posisjonen som «venstreopposisjon», heller ikke overfor Sosialistisk Venstreparti.

Sosialistisk Venstreparti taper til Ap

Det var bare 57 prosent av SVs velgere som holdt fast på partiet i 2009, slik tabell 3 viser. Bare Venstre har færre lojale velgere. Hele 16 prosent av SVs tidligere velgere foretrakk Arbeiderpartiet. Denne overgangen kommer på toppen av det frafallet SV hadde til Ap i 2005. Da gikk 33 prosent av SVs velgere til Arbeiderpartiet.

Overgangene til Ap avspeiles også i nettoregnskapet. Det klart største velger-tapet skjer til Ap (-0,9 prosentpoeng), dernest taper SV til Senterpartiet (-0,6 prosentpoeng), Høyre (-0,5 prosentpoeng) og Venstre (-0,2 prosentpoeng). SV har gevinst i forhold til Rødt (+0,5 prosentpoeng), FrP (+0,2 prosentpoeng) og tidligere hjemmesittere (+0,2 prosentpoeng).

Arbeiderpartiet tar fra Sp og SV

Nettoregnskapet viser at Arbeiderpartiet vinner mest fra sine regjeringspartnere Sp (+1,0 prosentpoeng) og SV (+0,9 prosentpoeng). Dernest har partiet et positivt bytteforhold til Venstre (+0,4 prosentpoeng), Rødt (+0,3 prosentpoeng) og litt fra gruppen «andre» (+0,1 prosentpoeng). Derimot er det nettotap til Høyre (-0,6 prosentpoeng) og FrP (-0,3 prosentpoeng).

Tabell 3. Hvor gikk 2005-velgerne? De ulike partiers velgere (2005), etter parti i 2009. Prosent¹

Parti 2009	Parti 2005										
	I alt	RV	SV	Ap	V	KrF	Sp	H	FrP	Andre	Stemte ikke
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Rødt	1	-	2	0	0	0	2	0	1	-	0
SV	9	-	57	3	2	0	0	1	2	-	8
Ap	30	-	16	73	17	3	20	8	10	-	19
V	4	-	3	2	30	3	2	2	2	-	3
KrF	4	-	0	0	2	69	2	0	1	-	0
Sp	6	-	6	2	0	0	64	0	1	-	4
H	18	-	6	6	30	11	0	73	15	-	14
FrP	16	-	2	6	5	8	4	11	58	-	14
Andre	1	-	1	0	0	0	0	0	1	-	0
Stemte ikke	11	-	7	8	14	6	6	5	9	-	38
Antall svar	690	11	68	194	43	35	50	92	112	8	77

¹ Bare personer som var med både i 2005- og 2009-undersøkelsen, og som oppga stemmegivning, er tatt med i tabellen. For Rødt og Andre er det for få personer med til å foreta prosentberegning.

Kilde: Valgundersøkelsen 2005 og 2009, Institutt for samfunnsforskning og Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4. Hvor kom 2009-velgerne fra? De ulike partiers velgere i 2009, etter parti i 2005. Prosent¹

Parti 2005	Parti 2009										
	I alt	Rødt	SV	Ap	V	KrF	Sp	H	FrP	Andre	Stemte ikke
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
RV	2	-	7	1	0	0	0	0	0	-	0
SV	10	-	66	5	8	0	9	3	1	-	6
Ap	28	-	9	69	15	4	7	9	12	-	21
V	6	-	2	3	48	3	0	10	1	-	8
KrF	5	-	0	1	4	80	0	3	3	-	3
Sp	7	-	0	5	4	3	75	0	2	-	4
H	14	-	2	3	7	0	0	53	9	-	6
FrP	16	-	3	5	7	7	2	13	60	-	13
Andre	1	-	1	1	0	3	0	0	2	-	1
Stemte ikke	11	-	10	7	7	0	7	9	10	-	38
Antall svar	690	8	59	206	27	30	43	127	109	4	77

¹ Bare personer som var med både i 2001- og 2005-undersøkelsen, og som oppga stemmegivning, er tatt med i tabellen. For RV og Andre partier er det for få personer med til å foreta prosentberegning.

Kilde: Valgundersøkelsen 2005 og 2009, Institutt for samfunnsforskning og Statistisk sentralbyrå.

Tabell 5. Netto velgeroverganger 2005-2009. Prosent av Grandtotalen (N=690)

Stemt 2005	Stemt 2009										
	Rødt	SV	A	V	KrF	Sp	H	FrP	Andre	Ikke stemt	
Rødt	-	-0,5	-0,3	0	0	0,1	0	0,1	0	0	
SV	0,5	-	-0,9	-0,2	0	-0,6	-0,5	0,2	0	0,2	
A	0,3	0,9	-	0,4	0	1	-0,6	-0,3	0,1	-0,1	
V	0	0,2	-0,4	-	0	0,1	-1,6	0	0	-0,6	
KrF	0	0	0	0	-	0,1	-0,6	-0,1	0,1	-0,3	
Sp	-0,1	0,6	-1	-0,1	-0,1	-	0	-0,2	0	0	
H	0	0,5	0,6	1,6	0,6	0	-	1,1	0	0,9	
FrP	-0,1	-0,2	0,3	0	0,1	0,2	-1,1	-	0,2	0,2	
Andre	0	0	-0,1	0	-0,1	0	0	-0,2	-	-0,1	
Ikke stemt	0	-0,2	0,1	0,6	0,3	0	-0,9	-0,2	0,1	-	

Kilde: Valgundersøkelsen 2005 og 2009, Institutt for samfunnsforskning og Statistisk sentralbyrå.

Forskjellen sammenlignet med valget i 2005 er markant. Med ett lite unntak (Sp) hadde Arbeiderpartiet den gang nettogevinst sammenlignet med alle andre partier, i tillegg til at man mobiliserte en betydelig andel hjemmesittere. I 2009 tapte Ap, derimot, til den sistnevnte gruppen, i tillegg til tapene til Høyre og FrP. Det er også interessant at med Arbeiderpartiets betydelige tilsig av velgere fra KrF i 2005 (+1,5 prosentpoeng), går regnskapet i null i 2009.

Venstre taper mest – til Høyre

Som nevnt satt Venstre bare igjen med en tredjedel av sine tidligere velgere i 2009. Ytterligere en tredjedel gikk til Høyre. Dette reflekteres også i nettoovergangene. Venstres nettotap til Høyre (-1,6 prosentpoeng) er den største av alle velgeroverganger i 2009-valget. Tapet er nesten like stort som Venstres gevinst vis-à-vis Høyre ved forrige valg (+1,9 prosentpoeng). Det er med andre ord god grunn til å anta at Høyre hentet tilbake velgere de «lånte bort» til Venstre ved forrige valg.

Også tapet til hjemmesitterne (-0,6 prosentpoeng) er større for Venstre enn for noen andre partier. I tillegg tapte Venstre velgere til Arbeiderpartiet (-0,4 prosentpoeng), men bare en fjerdedel av det store tapet til Høyre. Gevinsten overfor SV (+0,2 prosentpoeng) og Sp (+0,1 prosentpoeng) er for liten til at den kan oppveie tapene til de andre partiene.

Også Kristelig Folkeparti lekker til Høyre

Til tross for et svært dårlig valgresultat har Kristelig Folkepartis velgerlojalitet økt fra 40 prosent i 2005 til 69 prosent i 2009. Det største nettotapet er til Høyre (-0,6 prosentpoeng), mens tapet til FrP er klart mindre (-0,1 prosentpoeng). Faktisk er tapet til FrP det minste KrF har hatt siden valget i 1997 (også da -0,1 prosentpoeng). Til sammenligning var KrFs velgertap til FrP på 0,9 prosentpoeng i 2001 og 1,5 prosentpoeng i 2005. Lekkasjen til FrP stoppet med andre ord opp i 2009.

Mens KrF ved forrige valg tapte betydelig til de rød-grønne partiene (samlet -2,8 prosentpoeng) og til FrP, er det største tapet ved dette valget først og fremst til Høyre. KrF har altså tapt både til venstre- og høyresiden i de to siste stortingsvalgene.

Senterpartiet – hver femte gikk til Ap

For Senterpartiet representerer 2009-valget en fremgang når det gjelder lojalitet fra velgere. Mens det i 2005 bare var 42 prosent av tidligere velgere som holdt fast på Sp, var andelen steget til 64 prosent i 2009. Samtidig gikk 20 prosent av Senterpartiets 2005-velgere til Arbeiderpartiet i 2009. Dette mønsteret avspeiles også i nettoregnskapet. Senterpartiets største tap er til Arbeiderpartiet (-1,0 prosentpoeng), mens partiet har en velgergevinst i forhold til den andre regjeringspartneren SV (+0,6 prosentpoeng). For de øvrige partiene er det bare små endringer.

Høyre – parti med tilvekst

Som det eneste parti ved valget i 2009 hadde Høyre enten netto tilvekst eller balanse når det gjelder bytteforholdet med andre partier. Dette må ses på bakgrunn av situasjonen i 2005 da Høyre – sammen med KrF – ikke hadde nettogvinst til noen andre partier.

Den største gevinsten for Høyre i 2009 kom fra Venstre (+1,6 prosentpoeng), etterfulgt av FrP (1,1 prosentpoeng). Gevinsten i bytteforholdet til Arbeiderpartiet (+0,6 prosentpoeng) er klart mindre enn tapet i 2005 (-2,4 prosentpoeng), mens gevinsten fra KrF (+0,6 prosentpoeng) er klart større enn ved forrige valg. I tillegg vant som nevnt Høyre en del velgere også fra SV (+0,5 prosentpoeng). Høyre mobiliserte også tidligere hjemmesittere (+0,9 prosentpoeng).

Fremskrittspartiet hadde størst velgertap til Høyre

Forholdet til Høyre er selvsagt et speilbilde av det vi nevnte i forrige avsnitt. Fremskrittspartiets største velgertap var til Høyre (-1,1 prosentpoeng). FrP har også et lite tap til Rødt (-0,1 prosentpoeng) og SV (-0,2 prosentpoeng), mens det er en liten gevinst vis-à-vis Ap (+0,3 prosentpoeng), Sp (+0,2 prosentpoeng) og KrF (+0,1 prosentpoeng).

Hva skjer med hjemmesitterne?

Høyre, FrP og SV er de eneste partiene som har en netto tilvekst av tidligere hjemmesittere. Venstre og KrF har det største tapet til denne gruppen. Også Arbeiderpartiet taper til hjemmesitterne, men relativt beskjedent (-0,1 prosentpoeng).

Erindring og beregninger

Som nevnt gir vår undersøkelse til dels andre resultater enn de to valgdagsmålingene som ble offentliggjort umiddelbart etter valget. Valgdagsmålinger byg-

Valgundersøkelsen 2009

Bernt Aardal ved Institutt for samfunnsforskning har hatt det faglige ansvaret for valgundersøkelsen, mens Statistisk sentralbyrå har trukket utvalget og gjennomført intervjuingen. Bruttoutvalget består av 2 945 norske statsborgere i alderen 18-79 år. Etter stortingsvalget ble det gjennomført intervju med 1 782 personer, eller 60,5 prosent av utvalget. I underkant av halvparten av disse deltok også i Valgundersøkelsen 2005. Opplysningene om bruttoutvalgets valgdeltakelse er hentet direkte fra valgmannallet og er derfor svært pålitelige.

Undersøkelsen er finansiert av Kommunal- og regionaldepartementet. Hovedrapporten fra undersøkelsen vil bli publisert sommeren 2011.

ger på erindringsspørsmål om tidligere stemmegivning, noe som gir betydelige feilkilder når det gjelder velgeroverganger. Ettersom mange foreløpige analyser av valget i 2009 bygger på valgdagsmålingene, kan det være grunn til å nevne de viktigste forskjellene mellom disse undersøkelsene og vår undersøkelse.

Kort oppsummert er overgangene fra SV til Ap klart mindre i vårt materiale enn det valgdagsmålingene viste. Derimot er overgangen fra SV til Høyre større i vårt materiale. Når det gjelder Arbeiderpartiet, viser vårt materiale større tap til Høyre enn til FrP, mens det er motsatt i valgdagsmålingene. Også for Venstre er det avvik. Vårt materiale viser betydelig større tap fra Venstre til Høyre enn fra Venstre til Arbeiderpartiet, mens valgdagsmålingene viste omtrent samme tap til begge partier.

Tabell 6. Førstegangsvelgernes stemmegivning, 2001-2009. Prosent

	2001	2005	2009
Totalt	100	100	100
Rødt (RV)	6	1	5
SV	26	15	12
A	11	28	33
V	2	1	5
KrF	7	8	1
SP	5	7	7
H	28	10	13
FrP	11	30	23
Andre	4	0	0
N	82	87	82

Kilde: Valgundersøkelsene, Institutt for samfunnsforskning og Statistisk sentralbyrå.

Bytteforholdet mellom KrF og FrP er også annerledes i vårt materiale der vi finner at KrFs tap til FrP er klart mindre enn det valgdagsmålingene viste. Bytteforholdet mellom Høyre og Fremskrittspartiet er også annerledes. Tidligere FrP-velgeres lojalitet er dessuten betydelig lavere enn det valgdagsmålingene viste.

Førstegangsvelgerne går til de rød-grønne

For førstegangsvelgerne ved de tre siste stortingsvalgene var det store svinginger blant de yngste (se tabell 6). Tallunderlaget er relativt spinkelt, og tallene små, derfor må de tolkes med forsiktighet. Selv om de rød-grønne (inkludert Rødt) samlet får en oppslutning på 57 prosent i 2009, ser vi at dette skyldes Arbeiderpartiets og Rødts vekst. SV har derimot hatt en sterkt nedadgående kurve de siste tre valgene. Selv om SVs oppslutning blant de yngste ligger over partiets valgresultat, representerer de to siste valgene et klart brudd med tidligere mønster der SV hadde et særlig godt grep på ungdommen.

Utviklingen er også interessant for Arbeiderpartiet. Partiet har aldri hatt så lav oppslutning blant førstegangsvelgerne som i 2001 da oppslutningen bare var på 11 prosent. Siden den gang ser vi imidlertid en jevn økning frem til at partiet nå er det største partiet blant de yngste velgerne. Vi må faktisk tilbake til valget i 1985 for å finne like høy oppslutning om Arbeiderpartiet som i 2009 i denne aldersgruppen.

Et annet markant trekk er KrFs svake stilling, bare 1 prosent av førstegangsvelgerne stemte på partiet i 2009. Også Høyre sliter med oppslutningen blant de yngste velgere sammenlignet med 2001-valget, selv om partiet holder stillingen sammenlignet med 2005. For Høyres del var 2005-valget det dårligste som er notert blant førstegangsvelgerne siden valgforskningen startet. Det at vi ikke kan registrere noen markant bedring i 2009, er med andre ord ikke helt betryggende for Høyre. Det kan videre se ut som om Fremskrittspartiets oppslutning blant førstegangsvelgerne synker fra 2005 til 2009, men endringen er ikke signifikant.

FrP og KrF har de eldste velgerne

Det er selvsagt ikke bare oppslutningen blant de aller yngste velgerne som er interessant for partiene. I tabell 7 viser vi oppslutningen i andre aldersgrupper. For å få et større tallunderlag er alder delt opp i tiårsgrupper.

Tar vi utgangspunkt i gjennomsnittsalderen for de enkelte partienes velgere, ser vi den største økningen for SVs og FrPs velgere. De

to partiene som tradisjonelt har stått sterkest blant de yngste, har med andre ord fått en klart eldre velgerskare. For Senterpartiet ser vi en viss nedgang i gjennomsnittsalderen, mens det er mindre endringer for de andre partiene. FrP og KrF har nå de eldste velgerne.

Kvinner til venstre, menn til høyre

Ser vi nærmere på partienes oppslutning i ulike aldersgrupper fordelt på kjønn, er det første som slår en, den markante kjønnsforskjellen i oppslutning om Rødt, SV og Ap på den ene side, og Høyre og FrP på den andre (se tabell 8). Mens de førstnevnte partiene får 50 prosent av stemmene blant kvinnelige velgere uansett alder, er tilsvarende tall for høyrepartiene 33 prosent. Faktisk har venstrepartiene oppslutning blant minst halvparten av kvinnelige velgere i alle aldersgrupper, unntatt de aller eldste.

Blant mannlige velgere er tendensen motsatt. For alle menn, uansett alder, er oppslutningen om Høyre og FrP 45 prosent og om venstrepartiene 39 prosent. Sammenlignet med 2005-valget er polariseringen mellom de to blokkene blitt mer markant blant mannlige velgere, samtidig som den holder seg omtrent på samme nivå blant de kvinnelige velgerne. Ved forrige valg så det ut til at FrP hadde fått et gjennombrudd blant yngre kvinner idet 25 prosent av kvinner i alderen 18-29 da stemte på partiet. I 2009 er imidlertid denne andelen halvert til 12 prosent.

Høyere valgdeltakelse?

Som vanlig ved utvalgsundersøkelser ligger valgdeltakelsen blant de spurte høyere enn de offisielle valgresultatene. Dette skyldes at det er lettere å få svar fra dem som har stemt, enn fra dem som ikke har stemt. I noen tilfeller oppgir respondentene også at de har stemt, uten at det er tilfelle.

For å sikre kvaliteten på undersøkelsen er det som nevnt gjennomført en kontroll mot det offisielle manntallet. I de tilfellene der personene har oppgitt at de har stemt, mens manntallet viser at de ikke har gjort det, settes disse til ikke stemt. Selv etter denne kontrollen viser nettoutvalget en

Tabell 7. Velgere i ulike aldersgrupper, etter parti. 2009. Prosent

	Aldersgruppe. Prosent					Gjennomsnittsalder	Endring 2005-2009. Prosent
	18-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-79 år		
Totalt	100	100	100	100	100		
Rødt	2	1	1	2	1	41,9	0
SV	10	9	8	11	5	44,8	4,3
A	32	34	34	37	36	48,5	0,2
V	5	7	4	3	5	46,9	-0,8
KrF	7	2	3	6	5	49,6	-0,8
SP	7	7	7	5	7	47,4	-2,2
H	16	24	23	19	18	48,0	1,2
FrP	19	16	20	17	23	49,5	4,0
Andre	2	0	0	0	0	40,7	
N	206	257	296	297	396		

Kilde: Valgundersøkelsen 2009, Institutt for samfunnsforskning og Statistisk sentralbyrå.

Tabell 8. Partienes oppslutning, etter alder og kjønn. 2009. Prosent.

	I alt	18-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-79 år
Menn i alt	100	100	100	100	100	100
Rødt	1	2	1	1	1	1
SV	6	3	7	5	9	5
A	32	30	32	26	34	34
V	4	3	6	4	3	3
KrF	4	8	1	5	4	3
SP	8	4	7	9	8	9
H	21	21	24	22	20	19
FrP	24	28	22	28	20	26
Andre	0	9	0	0	1	0
N	758	95	141	148	156	218
Kvinner i alt	100	100	100	100	100	100
Rødt	1	3	2	0	1	1
SV	11	16	11	12	14	5
A	38	33	37	43	40	37
V	5	5	8	3	3	6
KrF	5	6	2	1	7	8
SP	6	10	8	5	3	4
H	19	12	24	24	18	18
FrP	14	12	8	12	14	20
Andre	1	3	0	0	0	1
N	694	111	116	148	141	178

Kilde: Valgundersøkelsen 2009, Institutt for samfunnsforskning og Statistisk sentralbyrå.

Tabell 9. Valgdeltakelse, etter alder og kjønn. 2005 og 2009 (justert for faktisk valgdeltakelse). Prosent

	Alder							
	I alt	18-21 år	22-25 år	26-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60+ år
2005 i alt	77,4	55,3	63,1	68,1	78,1	79,9	82,3	83,3
Menn	76,6	54,6	63,7	65	76,6	79,6	81,6	83,2
Kvinner	78,4	56,1	62,4	71,3	79,6	80,2	83,2	83,6
2009 i alt	76,4	57	55,9	68,4	77,4	78,5	82,5	82,1
Menn	76,1	62,6	51,6	66,6	77,5	77,2	80,4	82,9
Kvinner	76,7	51,2	60,1	70	77,2	79,7	84,7	81,3
Antall undersøkte i 2009 i alt	3 000	232	170	186	531	581	561	739
Menn	1 506	117	82	88	277	296	284	362
Kvinner	1 494	115	88	98	254	285	277	377

Kilde: Valgundersøkelsen 2005 og 2009, Institutt for samfunnsforskning og Statistisk sentralbyrå.

valgdeltakelse på 84,5 prosent. Som kjent var den offisielle valgdeltakelsen på 76,4 prosent i 2009, en nedgang på 1 prosentpoeng fra 2005.

I tillegg til dem som ble intervjuet i undersøkelsen, har vi tilgang til opplysninger om dem som ble trukket ut til undersøkelsen, men som av ulike grunner ikke ble intervjuet. Det såkalte bruttoutvalget gir et bedre tallunderlag for valgdeltakelsen. Men selv i bruttoutvalget ligger valgdeltakelsen også litt for høyt, med 77,8 prosent. I tabell 9 har vi korrigert for dette avviket, slik at tallene gir et tilnærmet riktig bilde av den faktiske valgdeltakelsen i ulike aldersgrupper og blant kvinner og menn.

Ettersom tallunderlaget er svakt i flere grupper, bør også disse tallene tolkes med varsomhet. Hovedmønsteret kjenner vi likevel fra tidligere; valgdeltakelsen øker med stigende alder. Blant de yngste velgerne ligger valgdeltakelsen under 60 prosent. Blant førstegangselverne stemte 57 prosent, mot 55 prosent i 2005, men denne endringen er ikke statistisk signifikant.

Som vi ser av totaltallene, er det ingen forskjell mellom kvinners og menns valgdeltakelse. Tidligere har vi sett en tendens til at yngre kvinner har deltatt noe mer enn yngre menn, men forskjellene har verken vært store eller alltid signifikante. Forskjellen mellom kvinnelige og mannlige førstegangselgere i 2009 er imidlertid statistisk signifikant. Hva dette skyldes, må vi komme tilbake til i senere analyser. Slår vi sammen de to yngste aldersgruppene, finner vi imidlertid ingen signifikant forskjell mellom menns og kvinners valgdeltakelse.

